

Erbakany kim agdardy?

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Erbakany kim agdardy? ERBAKANY KIM AGDARDY?

Jon Deýç (1938 ý.d.)...

MRU-nyň (CIA) täsin başlyklaryndandy.

Býusselde doglan russiýaly jöhitlerden. 1945-nji ýylda ABŞ-na raýatlygyna girdi.

Himiýa ugrundan hünärmendi. Massaçusetsiň Tehnologiýa institutunyň (Massachusetts Institute of Technology) professorlyk we dekanlyk etdi.

ABŞ-nyň Energetika ministriniň orunbasary we Goranmak ministriniň kömekçisi ýaly dürli wezipelerde işledi. Hem...

1995-nji ýylyň 10-njy maýynda Prezident Bill Klinton ony MRU-nyň başlygy wezipesine belledi.

1995-nji ýylyň 23-nji iýulynda MRU-nyň başlygy Deýç Ankara geldi. Ol bu resmi saparynda täsin duşuşyklaryň birini geçirdi: Türkiýäniň Ýokary Halk Mejlisinde 77 halk deputaty bilen dördünji orny eýeleýän Refah partiýasynyň (RP) başlygy Nejmetdin Erbakan bilen aýratyn duşuşdy! Diňe MRU-nyň başlygy däl, "ylymly yslamyň" tarapdary bolan MRU-nyň jansyzlary ABŞ-nyň Adananaky konsuly Garri Koul ýa-da Eugene Zajac ýaly amerikan diplomatlary RP bilen gatnaşyk açdy. Özem, ABŞ-nyň Daşary işler ministriniň orunbasary Peter Tarnoff Türkiýä gelende Erbakanyň öýüne myhman boldy. Habar beriş serişdeleriniň önünde Erbakanyň elini gysyp, "Siziň bilen işleşmek örän gowy bolar!" diýdi.

Şol döwür partiýanyň daşary işler boýunça jogapkär işgäri Abdylla Gül Erbakany 1992-nji, 1994-nji ýyllarda ABŞ-na äkitdi. Galyberse-de... 1994-nji ýylyň birinji dokuz aýynyň içinde RP bilen amerikanlar on baş gezek duşuşyk geçirdi. Amerikan ilçihanasynda RP-liler bilen gatnaşyk açmak Dean Deal atly MRU-nyň jansyzyna tabşyryldy.

Wikileaks syzmalarynda amerikan diplomatlary RP-den "kürt meselesini çözüp biljek" partiýa diýip söz açýardylar.

Dillerindäki "hoja" sözi gidip "professor" gelipdi: Erbakana täze şekil çyzylýardy...

• BAÝKAL ÝENE SAHNADA

Şol ýyl – 1995-nji ýylda...

Häkimiýetiň şarikdeşi SHP bilen JHP bileleşdi.

Şol bir wagtyň özünde premýer-ministriň kömekçisi we Daşary işler ministri wezipelerinde oturan Deniz Baýkal garaşylmadyk karara gelip, koalizasion hökümeti ýykdy we ýurdy referendum geçirmäge iterdi.

Gyşyň aňzakly 24-nji dekabır günü geçirilen saýlawlarda JHP zordan bellenen limiti (baraj) geçibildi. Partiýanyň sesi 20.7%-den 10.7%-e düşdi. "Gurt syýasatçy" Baýkal netijäni çaklap bilmedimikä? Ol nämüçin agdardyka?

Koalizasiýanyň ýykylmagy RP-Erbakana ýarady, olar saýlawlardan ýeňiş bilen çykdylar.

MRU-nyň başlygy Deýçiň Erbakanyň öýüne nämüçin myhman bolandygy belli boldy: MRU Erbakanyň häkimiýete golaýlaşýandygyny öňünden çaklapdy.

Togsanyň ýyllary ýadyňyza salyň:

– SSSR dargady...

– "Sowuk uruş" gutardy...

– "Imperator ABŞ" täze dünýä režiminiň binýadyny tutmaga başlady...

Millilik-nasionalizm näletlenen faşistik adalgalara öwrüldi.

"Neoliberalizm", "azatlyk", "globalçylyk" moda boldy...

Türkiýe ABŞ-nyň dakan täze dünýä düzgünine sazlaşykly ýurt bolmalydy! Süleýman Demirel, İsmet İnönü, Mesut Ýılmaz jemgyýetçilik syýasy ugurlarynda ýeterlik uç (идти на уступки) bermedi.

"Ylymlý yslamyň" wekili edilmek islenen Erbakan olaryň islän zatlaryny edip biljekmidi? Milliligi däl-de, globallaşmagy saýlap aljakmydy? "Yslam umumy bazary" ýaly maksatnamalary ýatdan çykarjakmydy?

Hususyýetçiligi çaltlandyrjakmydy? IMF-niň dakan "kemerini bek guşama" syýasatyny durmuşa geçirjekmidi? Imperializm-

kolonializm ýaly sözleri unudyp, ABŞ-dyr Ysraýyl bilen dost bolup biljekmidi?

Duşuşyklarda Erdoganyň özüni alyp barşy sowatlydy, oýlanşyklydy. ABŞ Erbakana mümkinçilik döretmegi makul bildi.

• ERBAKANY TANAMANDYRLAR

Erbakan premýer-ministr boldy. ABŞ onuň ýanyna neoliberalizmiň gyzgyn tarapdary Tansu Çilleri goýdy.

Ýöne: Erbakan ABŞ-MRU-nyň talaplarynyň birinem ýerine ýetirmedi. Tersine...

Jemgyýetçilik işlerinde işleýänleriň aýlygyny 50 göterim, iň pes aýlyk hakyny 70% ýokarlandyrdy.

Ekerançylyga hemaýat etme fonduny we zähmetkeşe berilýän goldawlary artdyrdy. Banklaryň repo derejelerini düşürdi. "Howuz" sistemasy hususy banklaryň jemgyýetçiligi eksplutatirlemeginiň önüne geçmäge synanyşdy.

Şeýle-de daşary syýasatda birinji resmi saparyny ABŞ-nyň baş duşmany Eýrandan başlady – 23 milliard dollara barabar tebigy gaz şertnamasyny baglaşdy. Kaddafi bilen duşuşdy. Musulman "D-8"-ligiň gurulmagyna önbaşçylyk etdi we ş.m.

Soňra näme boldy?

Medeni meseleleriň, ykdysady we syýasy gündeligiň önüne geçdi. "Injir çigidini" doldurmaýan emeli hadysalar gündelik ünsden düşmedi.

Yzysüre... "28-nji fewral agdarlyşygy" boldy.

Yzysüre... RP ýatyryldy. (AİHM partiýanyň ýatyrylmagyny demokratiýanyň talaplaryna laýyk hasaplady!)

Yzyndan... RP-da "täzelikçiler" diýip Erbakana garşy topar döredi. Bu fraksiýa soňra Erbakanyň öz sözi bilen aýdanymyzda "yzky gapydan gaçanlar" ("arka kapıdan kaçanlar partisi") – AKP-ni gurdy. MRU-nyň inkubatoryndan çykan FETÖ we liboş çepçiler bilen ýaranlyk etdi. Hem Erbakanyň etmek islemediklerini etdirmek üçin AKP häkimiýete getirildi.

Jon Deýç MRU-dan aýrylandan soň ABŞ-nyň Nebit boýunça döwlet geňeşiniň agzasy boldy. Ýakyn Gündogaryň nebitini ABŞ-nyň tulum haltasyna guýulmagyny üpjün edip biljek BEÝİK ÝAKYN

GÜNDOĞAR MAKSATNAMASY (BOP) bilen ylalaşmazlygy Erbakanyň soňuny getirdi.

Çüýşe bilen iýmitlenýän segsenden geçen garry generallary türmä atyp, “28-nji fewralyň jebir çekenleri biz” edebiýatyny ýaýmaň. Erbakany siz agdardyňyz.

Soner ÝALÇYN.

"SÖZCÜ" gazetini, 26.08.2021 ý. Publisistika